

היכלי תורה

רשת
שיעורי
תורה

ערש"ק פרשת שמות כ טבת תשס"ט ♦ דף היומי בבלי: בבא קמא יט ירושלמי: גיטין לו

ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים..

רש"י: מספקות להם מים ומזון.

לפי פירושו זה של רש"י, צריך לפרש אותו הדבר גם בשאלתו של פרעה 'מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיין את הילדים', שבא אליהן בטרוניה על שהיו מספקות להם מים ומזון. מעתה חובה עלינו לרדת לסוף דעתן בתשובתן 'כי לא כנשים המצריות העבריות כי חיות הנה בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו', איזו נתינת טעם היא זו להספקת המים והמזון.

ובאמת היה כאן לפרעה מקום תמיהה גדול על תשובתן, שהרי כאשר פנה אליהן פרעה וצוה עליהן להמית את הנולדים לא סירבו המילדות על פניו, ופרעה התברך בלבבו כי הן תעשינה את רצונו. כך אנחנו יכולים ללמוד מתוך שאלתו של פרעה 'מדוע עשיתן הדבר הזה' כאשר ראה שהן מחיות את הילדים, שאין להעלות על הדעת שישאל אותן שאלה כזאת אילו הצהירו בפניו מיד על כוונתן שלא למלאות אחר פקודתו. ואם כן, כשהשיבו לו 'כי חיות הנה', יכול היה פרעה לטעון להן, כי תשובה זו היו צריכות לתת לו מיד, ולסתור את תכניתו בדבר המתת הנולדים. ועוד, שהרי דבריהן סותרים זה את זה, אם 'חיות הנה' הרי שאינן צריכות כלל למילדת, ובתוך כדי דבור הן אומרות 'בטרם תבוא אליהן המילדת' הרי שהן נזקקות לשרותיהן של המילדות.

ונראה לבאר על פי מה שכתב הרמב"ן שכל גזרותיו של פרעה היו בערמה שלא ירגישו בני ישראל כי באיבה יעשו בהם, ולכן צוה בסתר למילדות להרוג הזכרים על האבנים, ואפילו היולדות עצמן לא תדענה בהן. נוכל כעת להבין את תשובת המילדות, שהרי בודאי בתוך עם רב כזה כמו ישראל במצרים לא יתכן שלא יולדו מפעם לפעם נפלים, ולטעון כי באמת היו אלה ילדים חיים, והן המיתו אותם על האבנים. אלא שעל זה טען פרעה שמספר הילדים המתים מועט מדי. על זה השיבו לו 'כי חיות הנה', היינו שהנשים העבריות נקטו להן מנהג חדש שאינן נזקקות למילדת, וכנראה שהן חושדות בנו כי אנו עושות את מלאכתנו רמיה ואנו ממיתות את הנולדים, ולכן, 'בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו', שהן נזהרות ללדת בטרם נבוא אנחנו, ואין הן נזקקות לנו רק לשפר את הולד ולפעות לו, שהרי זו אומנותנו כשמנו שפרה ופועה.

בזאת התנצלו המילדות גם על שהספיקו מים ומזון, שכדי לסלק את החשד מלבן, עשו גם הן בערמה כדי לגנוב את לבן, והחלו לספק להם מים ומזון, כדי שתשובנה לקרוא אותן לפני הלידה כמנהג הראשון, ואז תוכלנה לקיים את מצות המלך.

ע"פ יעלת חן

נושאי הדף בעלון

לימוד עיון בשבת.....בבא קמא יט

זה נהנה וזה לא חסר.....בבא קמא כ

שדים בדירה שלא גרו

בה.....בבא קמא כא

הפעלת שעון שבת

בשבת.....בבא קמא כב

חידושים הנלמדים מאשו משום

ח'ציו.....בבא קמא כג

שעון שבת מערב שבת.....בבא קמא כד

תרופה מבשר של נחש.....בבא קמא כה

פרה שרבעה ובעטה בה

פרה.....בבא קמא כו

שור המזיק ברשות

הניזק.....בבא קמא כז

שור המזיק ברשות

הרבים.....בבא קמא כח

כפתור ופרח.....עמוד 5

לימוד עיון בשבת

בסוגיין, א"ל רב חסדא לרמי בר חמא לא הוית גבן באורתא בתחומא דאיבעיא לן מיילי מעלייתא. במסכת זבחים (ב:) ביאר רש"י (ד"ה לא), כלומר חבל על שלא היית אמש בשבת אצלנו בתוך התחום שתוכל לבא לבית המדרש ולשמוע.

מדבריו של רש"י כתב הבן איש חי ללמוד שיש להתיר ללמוד עיון בשבת, וכן כתב בשו"ת תורה לשמה (סי' קי), חכם אחד עובר אורח בא אצלנו, ומצא חברים לומדים ביום שבת קודש סוגיות עמוקות בש"ס בדרך שקלא וטריא, ופקפק בזה באומרו מאחר שיש טרחה גדולה בלימוד זה של שקלא וטריא שצריך לעיין בו הרבה, אין נכון ללמוד בו ביום שבת משום עונג שבת, כי בשבת קודש נכון ללמוד לימוד פשטי, הן פסקי הלכות בסדר השו"ע, הן לימוד הגמרא בדרך בקיאות בלא שקלא וטריא, הן במדרשות, וע"פ השערת השכל לא מצאנו דבריו נכונים בזה, כי הנראה לנו הוא שאין לחלק בענין לימוד ועסק התורה בין חול לשבת, ומותר ללמוד בכל מיני לימוד בשבת.

ראיה לכך הביא מה שאמרו בזבחים (שם) שרבא הקשה ותירץ בדברי תורה, נמצא שהיה דרכם ללמוד ביום שבת שקלא וטריא בסוגיות עמוקות, הרי לכם ראיה מן הגמרא לסתור דברי המפקפק בלימוד הצריך עיון.

בנידון זה האריכו רבים, ויש שחשש ללמוד עיון בשבת, כמבואר ביעב"ץ שכתב בסידורו, שת"ח העוסק בעיון בשבת, הרי הוא מחלל שבת. אך החיד"א במחזיק ברכה (סי' רצ"ו), כתב, שבעיר קושטא בזמן גדולי הדור שלפנינו, היו בכל מקום קובעים ישיבה ומפללים בש"ס, ושמענו כי הן עוד היום כה יעשו. וכן בעיה"ק ירושלים ת"ו היו נוהגים כן בישיבת הפר"ח לפלפל בעומק הדין, וכן נהגו אחריו ראשי ישיבה הרבנים ז"ל, שהיו מפלפלים בספיקות בדין כפעם בפעם.

וע"ע בשו"ת כנף רננה (ח"ג קונטרס מין כנף סי' מד) שהביא ג"כ דברי היעב"ץ, וכתב שאע"פ שהאחרונים דחו דבריו מההלכה, מ"מ יש להתבונן בטעמו שאין זה משום שמפני טירדת העיון יבואו למנוע מעונג שבת, שמניעת העונג אינו חילול, והוא הרי כתב הטעם משום עונג שבת, אלא טעמו כי העיון היא מלאכת חכמה לברור אוכל מפסולת, כסוד המקובלים במלאכת בורר.

והגם שאין זה להלכה, ויהי חלקנו עם העמלים בעיון התורה בשבת, מיהו עכ"פ אין זמן ליל שבת כליל חול. ומסביר באריכות שזמן לימוד העיון הוא בלילה, שאז מוציאים את האור שגנז הקב"ה לצדיקים לעתיד לבא, וכמו שכתוב (ישעיה ט א) 'העם ההולכים בחושך ראו אור גדול', אלו הלומדים בעיון ומוציאים האור מהחושך, שמסלקים הספיקות המחשיכים ידיעת אור האמת, והזמן המסוגל לזה הוא בלילה, אבל בשבת שיש נשמה יתירה שהוא עצמו מהאור הגנוז, אינו הזמן שצריך להוציא אור מחושך ע"י לימוד העיון ככליל חול, משום שאדרבה קדושת שבת מובדל מהחושך, עיי"ש.

זה נהנה וזה לא חסר

נסיעה באוטובוס בלא לשלם: בספר ברכת אברהם (ארלנגר, מאמרים, מידות עמוד קפח) כתב, בעיני ראיתי ובאזני שמעתי, על רבים שמורים היתר לנפשם לעלות על אוטובוס בלי לשלם כשאין מרגישים בזה, וכפי הנראה הוראת ההיתר באה ממה שעושים חשבון שאינו לוקח מחבירו שום חפץ ולא מפסידו, כי הרי נוסע גם בלעדיו, והרי זה נהנה וזה לא חסר פטור.

אמנם טעות גדולה טועים הם כי כבר מבואר בתוס' (לקמן כא. ד"ה כהדיוט) שאם דעת הבעלים גלוי שלא יהנה אדם בלי לשלם, הרי הוא חייב לשלם, ואם אינו משלם הרי הוא גזלן גמור.

וברמ"א (ח"ו מ סי' שסג ס"ו) נפסק, שאין כופין לכתחילה על אדם ליתן לחבירו לדור בחצירו גם באופן שאינו חסר, ורק אם כבר דר שם אינו יכול להוציאו, הרי מפורש שכל מי שעולה על האוטובוס חייב לשלם, ועל מנת כן נותנים להשתמש, וח"ו להקל בזה.

וגם מצוי בדברים אלו איסור חילול ה' מהעבירות החמורות, שגם תשובה ויום הכפורים ויסורים לא ממרקין עד המיתה.

שימוש בטלפון בלא לשלם: בשו"ת רבבות אפרים (ח"ח סי' קנח אות ז) הביא נידון פוסקי זמנינו אם מותר לטלפן גוביינא [קולקט קאלן], ולא להגיד את שם המטלפן אלא את מספר הטלפון שהוא בו, כדי שהשומע יבין שאין עליו לקבל את השיחה, אלא להתקשר למספר הטלפון.

ובשו"ת אז נדברו (ח"ו סי' סד) כתב, אודות שימוש בטלפון לסימן בעלמא, כגון שמתקשר לחבירו והוא רואה מי מתקשר אליו ויודע שלא לענות, אלא לטלפן אליו בחזרה, ולכאורה השתמש בטלפון בחינם לתת סימן זה, וכתב שמסתמא זה לא בבחינת זה נהנה וזה לא חסר, שהרי פועל איזה פעולה, ויש בזה חשש גזל, ומ"מ אם מנהל החברה אמר שאין קפידא בזה מכח החוק הרי זה מותר. והוסיף שאין חילוק בזה אם חברת הטלפונים של הממשלה או פרטית, ובחברה פרטית אין חילוק בין אם הוא של ישראל או של גוי.

ועיין בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סי' שי) כתב לאסור מה שהמציא אחד לצלצל על הטלפון לחוץ לארץ בחנם, וככה יעשה יכנס לטלפון ציבורי ומצלצל למודיעין, ומזמין שיחה, המודיעין שואלים על מספר הטלפון של המצלצל והוא נותן מספר הטלפון הציבורי, המודיעין חושבים שהוא טלפון פרטי, ומקשרים המצלצל עם נוא יארק בלי שאלות.

עצירת טרמפים: פוסקי זמנינו דנו האם יש חיוב על אדם שנוהג באוטו לעצור בדרכו, ולקחת אנשים שעומדים בצדי הדרכים, שרוצים ומבקשים להגיע גם הם למקום יעד נסיעתו.

והנה הרמ"א (שם) כתב שכופין על מדת סדום במקום שזה נהנה וזה לא חסר, ולפי"ז אם אין לו חסרון כלל בדבר צריך לקחת את אלו האנשים.

אמנם פעמים שהנהגה הוא חסר בכך, כגון שע"י כך נסיעתו תעלה לו יותר מחמת צריכת הדלק, או כשהעצירה תפריע לאחרים הנוהגים בכביש, או שזהו מקום האסור בעצירה מטעמי בטיחות וכדו', וכמו"כ אם הנהג ממחר מאוד בדרכו, או שתוך כדי נסיעה הוא עסוק בשיחה פרטית בענין אישי וכדו'.

שדים בדירה שלא גרו בה

בסוגיין מבואר שבבית שאין דרים בו יש שד ששמו שאיה. בקדושת לוי (קדושה שניה פורים) כתב, שהמזוזה היא שמירה לבית שלא ישלטו בבית חיזונים, ותנצל משאיה יוכת שער, ותנצל הבית ממזיקין ושדים, כמו שאמר אונקלוס הגר לשלוחי הקיסר הרומאים.

בספר יסוד יוסף (פכ"ג) ובקב הישר (פכ"ד) כתבו, קבלה מר"י החסיד, שכל בית שעמד ז' שנים מבלי יושב דירת אדם בו, חלילה לדור שם בן ברית. יש שהביאו מקור לזה מה שאמרו בסוגיין שבבית שלא דרו בו, נמצא השד ששמו 'שאייה'.

בספר שמירת הנפש (אויערבאך, עמוד קנה) כתב שכל זה הוא כשאין מזוזה בבית, אבל אם יש שם מזוזה אין להם רשות לכך, שהמזוזה משמרת הבית. ומכל מקום לא יקבע המזוזה לשם השמירה, וכמו שכתב הכסף משנה (תפילין פ"ה ה"ד) שאין הכוונה בעשייתה לשמור הבית, אלא צריך שיכוין לקיים מצות הקדוש ברוך הוא, וממילא נמשך שתשמור הבית.

והנה בשו"ת דברי יציב (יו"ד סי' קפח אות ז) נשאל מתי חלה חובת קביעת מזוזה בבית, אם מעת שדרים בה או אף מקודם כשמכניסים את הכלים וכיוצ"ב לבית, ולאחר שהאריך בדברי הראשונים בזמן חיוב קביעת המזוזה, הביא מה שאמרו בסוגיין על השד הנמצא בבית שלא דרים בו, ולפי זה כתב שהיות וכשתעמוד הדירה ריקה אחר גמר הבנין יש חשש גדול למזיקין שיאחזו בדירה, אם כן ודאי שיש לקבוע את המזוזה תיכף כשנגמר הבית לשמירה.

לפי זה ביאר בדרך דרש מה שתרגם ביונתן בן עוזיאל (דברים כה) על הפסוק 'מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישוב לביתו', מאן גברא די בנא ביתא חדתא ולא קבע ביה מזוזתא. שמתרגמו נראה שחינוך הבית הוא בקביעות המזוזה עוד קודם הכניסה, ולכן איש זה אשר בנה בית חדש ולא חנכו במזוזה, וממילא היה שליטה למזיקין שם, יש חשש פן ימות במלחמה, שהרי השטן מקטרג בשעת הסכנה.

בשו"ת שואל ונשאל (ח"ב חו"מ סי' כח), נשאל מיורשים שירשו את חצר אביהם, ולא חילקוה אלא כל אחד גר באחת מבתי החצר, ואחד השותפים רוצה לדור במקום אחר ולסגור את ביתו. ושותפיו טוענים שאם אינו רוצה לדור ישכיר להם את ביתו ולא יניחנה סגורה, שלא תפול כמו שכתוב בסוגיין 'ושאיה יוכת שער', ואף טוענים הם שלפי צוואת ריה"ח אין לדור בבית שהיתה כמה שנים סגורה, והוא משיב שאם תפול הוא יתחייב לבנותה, ומצד צוואת ריה"ח אין זה הלכה אלא מצד חסידות, ועוד אמר שהוא משאיר בה איזה חפצים ואז אין לחוש.

והשיב השואל ונשאל שהדין עם שאר היורשים, כיון שעדיין לא חילקו את הבית, יכולים לטעון שאינם רוצים שיהיו שם שדים כמבואר בסוגיין, שהרי הם גם שותפים עדיין בזה, וממילא רשאים לערער על השותף שלא לגרום נזק לבית בכך שאף אחד לא ידור בו, וגם מצד צוואת רבי יהודה החסיד, ואף שאין זה דין ממש מ"מ כיון שהוא שותף בבית יש לו לחוש שמא יפול הבית לחלקו ולא יוכל לדור בו מפני הצואה, ולכן צריך השותף אם אינו רוצה לדור בו להשכירו לשאר היורשים כפי שוויו.

עוד כתב לדחות הטענה שמניח איזה חפצים וכלי עץ בתוך הבית, שאין בזה כלום, ומה שמבואר בסוגיין שאם משתמש בבית להניח בו עצים ואבנים אין חשש משום 'שאייה יוכת שער', היינו רק כשמשתמש בבית, אעפ"י שלא דר בה, אבל אם מניח בה עצים או אבנים בלא שמוש אינו כלום.

הפעלת שעון שבת בשבת

ר' יוחנן וריש לקיש נחלקו ביסוד חיוב אש, אם הוא משום 'חיציו' כשם שהזורק חץ חייב כאילו עשה בידיים ממש, כך המדליק אש חייב כאילו בידיו הבעיר גם את האש שהתפשטה. או שמא יסוד החיוב הוא משום 'ממונו' ואין זה כאילו הוא עצמו הבעיר בידיו, אלא כשם שחייב על נזקיו של בהמותיו כך חייב על נזקי אשו.

בנמוקי יוסף (י). הקשה, אם כך כיצד מותר להדליק נרות בערב שבת, והלא אם אשו משום חיציו והאש הדולקת נחשבת למעשי ידיו, הרי זה כאילו הדליק בידיו אש בשבת, כל זמן שדולקת האש.

וכתב לבאר שאשו משום חיציו פירושו הוא, שכל פעולת האש שנוצרה מהדלקתו הרי היא בכלל מעשה הדלקתו, ונחשב הדבר כאילו בשעת ההדלקה נעשה ונגמר הכל, אלא שחייב על הפעולה שעשה אז, ולכן המדליק נרות בערב שבת, מתייחסים לכל הפעולות הנמשכות ממעשה הדלקתו, כמעשה שלו, שנעשה בשעת ההדלקה.

מדברי הנמוקי יוסף נראה שאם הדליק אש בשבת, חייב הוא על כל פעולות המשך שנוצרו ממעשה הדלקתו, ואפילו אם על הפעולה המיידית אין חיוב והחיוב יבוא בהמשך הפעולה חייב ג"כ, שהרי בשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל. וכך פסק בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' קנז).

ובשו"ת הר צבי (או"ח א סי' קלב) כתב שאף לר"ל שאשו משום ממונו חייב, מפני שבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ולכן נחשב כעושה המעשה בידיים,

אולם בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' שפח) הביא שהר"ן חולק על דברי הנמוקי יוסף, וכתב שהלכה כהר"ן שהיה רבו של הנמוקי יוסף, ובשואל ומשיב (מהדו"ת או"ח סי' ה) דן שגם לפי הנמוקי יוסף הדין כן. ובמנחת חינוך (סוף מצוה רחצ) נקט בפשיטות שאדם המניח תבשיל על כירה בשבת באופן שבשבת עדיין לא יספיק להתבשל ורק במוצאי שבת יגמר הבישול אינו נחשב למבשל בשבת ופטור כיון שהבישול היה במוצאי שבת.

אולם בחלקת יואב (מהדו"ק או"ח סי' י) רצה לומר על סמך יסוד דברי הנמוקי יוסף שההמשך מתייחס לתחילת המעשה, ובאופן זה יתחייב על בישול בשבת.

פוסקי זמנינו דנו לפי זה על עריכת שעון בשבת שעל ידו בשעה היעודה יעשה על ידי השעון מלאכה האסורה בשבת, יש שכתבו שהעושה כן חייב חטאת, מפני שאשו משום חיציו, ודנים כל מה שנעשה עקב פעולתו כאילו בא מכוחו, ויש שכתבו שאין זה אלא גרמא שאף על פי שהשעון פועל על ידי עריכתו, אינו אלא ככוח שני, שבשעת עריכתו עדיין מחוסר מעשה של סיבוב השעון, ונולד אז כח שני, ואין דנים 'אשו משום חיציו' אלא כשבשעה שעושה את המעשה שלו היתה האש כבר בעין, מה שאין כן בעריכת השעון שאין 'אש' בעין בשעת העריכה, (עיין חזו"א ב"ק סי' כ, וכף החיים סוף סי' רנב, סי' שלח ס"ק כד בשם כמה וכמה פוסקים). יש לציין שנידון זה תלוי גם באיסורים נוספים כגון מוקצה ובונה. וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' קא) שדן על עשיית מלאכות בשבת ע"י קוף מאולף.

חידושים הנלמדים מאשו משום חיצו

נר חנוכה: במסכת שבת (גג:) אמר רבא מילא קערה שמן והקיפה פתילות, כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם, שאז נראה כל פתילה בפני עצמו. וכך נפסק בשו"ע (או"ח סי' תרעא ס"ד).

בספר מקראי קדש (סי' י) הביא חידוש בשם הגאון ר' שמואל סלאנט זצ"ל שזה דוקא כשהדליקו כולם ביחד, אבל אם הדליק אחד בראשונה ואח"כ הדליקו האחרים לא יצא רק הראשון, מאחר שקיי"ל אשו משום חציו, ובשו"ע (הו"מ סי' תיח ס"ו) נפסק, שאם הבעיר אחד האש, ובא אחר והוסיף, אם יש במה שעשה הראשון כדי שתגיע למקום שהלכה שם, הראשון חייב והשני פטור, א"כ גבי נר חנוכה שהדלקה עושה מצוה, לא הדליקו האחרים מאומה כיון שהיתה דולקת כבר. ובמקראי קודש (שם) דן בדבריו, עיי"ש.

קנין מערב שבת שיחול בשבת: עוד דנו הפוסקים בענין ערב פסח שחל בשבת, ורוצים למכור החמץ מערב שבת על מנת שיחול הקנין בשבת. הגרעק"א בתשובה (מהדו"ק סי' קנט) דן בזה, וכן הכתב סופר (או"ח סי' מו) ובשו"ת מהר"ם שיק (סי' קלא), ועוד.

ובשו"ת תורה לשמה (סי' עז) כתב, שהיות ותחילת הפעולה בשבת, שהרי הוא מתנה בפירוש שלא יחול הקנין שהוא הפעולה אלא בשבת, נמצא אין כאן התחלת פעולה קודם שבת אפילו במקצת, אלא גם ההתחלה נעשה בשבת, ואינו דומה לנר שהפעולה שהיא ההדלקה מתחלת מע"ש, והולכת ונמשכת גם בשבת, ואם תאמר הרי גם כאן התחיל בחול שהרי עשה מעשה התנאי הנזכר, שהוא ג"כ לצורך הקנין, ונמצא התחיל בחול, זה אינו, יען כי התנאי ושאר דברים אלו הם נקראים מכשירין של הפעולה, ורק חלות הקנין היא הפעולה, וזה ידמה לעריכת הנר ותיקונו שאין זה נקרא התחלת הפעולה.

דיו שמשחיר אחרי שמתייבש: באחרונים חקרו בדין דיו שמשחיר רק אחר שנתייבש אם יש לחשוש לכשרותו, מאחר שבעודו לח הוא כבר נחשב לכתב, ואז אינו שחור, וא"כ יפסל משום שהוא נדחה בעודו לח ואינו חוזר ונראה, או שמא כיון שטבעו כך הוא, אם כן הרי הוא דבר הבא ממילא, ויחזור למראה כשר.

בשו"ת הרי בשמים (מהדו"ת סי' ו) דן בזה והביא ראייה להכשירו מדברי הנמוק"י, שגם כאן בשעה שכתב הכתב התחיל הפעולה, ואח"כ כל מה שנעשה הוא חיצו וכשהתייבש הכתב הוא מכווח.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח
פקס ל: 03-543-5757

שעון שבת מערב שבת

על פי תירוצו של הנמוקי יוסף שאף אם אשו משום חיצו עשה וגמר כל הפעולה בשעת הבערת האש, ולכן כשמדליק אש בער"ש לא איכפת לי אם דולקת בשבת עצמה. יש שכתבו ללמוד להתיר לכיון שעון מערב שבת שיפעיל מכונה בשבת שהרי לדברי הנמוק"י הולכים אחר זמן הפעולה, והיות ובערב שבת הכין את השעון הרי זה כאילו עשה אז כל מלאכתו.

אמנם בשו"ת מחנה חיים (ח"ג או"ח סי' כב) כתב, שאם עושה פעולה מער"ש שתתחיל המלאכה בשבת אסור, שלא הותר אלא כשהתחילה המלאכה בער"ש, שאז נחשב כאילו גמר המלאכה מער"ש, שהכל הולך אחר התחלת המלאכה, והסוף נגרר אחר ההתחלה, אבל כשמתחילה המלאכה בשבת אסור.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' ס) אסר מטעם אחר לגמרי וכתב, שטעם הנמוק"י לא שייך בהעמידו מורה שעות באופן שהעלעקטרי שעושה המלאכה יתחיל לעשות מלאכתו בשעה פלונית, מפני שעל הליכת מורה השעות, שזה נעשה מתחלה קודם שנתחבר העלעקטרי לא שייך להחשיב שעושה, ועל תחיבת העלעקטרי באופן שיתחבר בשעה פלונית בשבת הרי הוא בא מעצמו, והוא כסוף חמה לבא, ואין להחשיבו למעשיו עתה בע"ש, כמבואר בסנהדרין (עו).

אמנם כתב, פשוט שאסור להתיר זה שהרי ע"י מורה שעות כזה יכולים לעשות כל המלאכות בשבת, ואין לך זלזול גדול לשבת מזה, וברור שאם היה זה בזמן התנאים והאמוראים היו אוסרים זה, כמו שאסרו אמירה לעכו"ם מטעם זה, וגם אולי הוא ממילא בכלל איסור זה שאסרו אמירה לעכו"ם, שאסרו כל מלאכה הנעשית בשביל ישראל מצד אמירת ישראל, וכ"ש מצד מעשה הישראל.

וביאר שאין זה דומה למה שמותר להעמיד קדרה ע"ג האש אפילו רגע אחת קודם השבת שיתבשל בשבת, משום שכל מלאכה שעושה האדם במלאכת בשול הוא העמדת הקדרה ע"ג האש, שהרי עצם הבשול אין עושה האדם, ולכן בהעמדתו הקדרה ע"ג האש בער"ש הרי זה כגמר האדם כל מעשיו במלאכה זו של הבשול, ולא שייך לאסור על הפעולה שעושה האש עצמה, אבל במקום שעדיין לא שייך להחשיב כנעשה המלאכה, כמו כאן שהעמיד בע"ש את המורה שעות שיותחל המלאכה דוקא בשעה פלונית בשבת, זה הרי לא נעשה במלאכה עדיין כלום מבע"ש, ואין להתיר מצד זה.

אבל עכ"פ מה שכבר נהגו להעמיד ע"י מורה שעות לכבות הנרות דעלעקטרי שהודלקו, וגם שיחזרו להדלק אח"כ בסוף היום, אין לאסור מאחר שלכבוי הנרות של המנורות הגדולות שנקראו בלע"ז לאמפן, שהיו של אש ממש, נהגו בכל המקומות לכבותם ע"י עכו"ם, והיו גם מקומות שהיו נוהגין לחזור ולהדליקם בביהמ"ד לתפלת נעילה ביו"כ, ונמשך מזה באיזה מקומות שגם בשבת לעת ערב הדליקו ע"י נכרי לאמירת המזמורים, אף שכבר צווחו הרבה, מ"מ כיון שיש גדולים שהתירו, ונהגו כן בהרבה מקומות, אין לאסור מה שכבר נהגו להקל בהעמדת העלעקטרי בע"ש ע"י מורה שעות שיכבה וגם שידליק בשבת לזמן שהעמידו, וגם ממילא אין זילותא לשבת בזה, ואין בזה טעם האחרון לאסור, כיון שהיו מקומות שנהגו בזה אדרבה למצות כבוד סעודת שבת, ונשאר רק טעם הראשון שיש ג"כ לסמוך להתיר, אבל אין להוסיף על זה להתיר גם לבשול ומלאכות אחרות, ויש לאסור.

צבא קמא כה

תרופה מבשר של נחש

בשו"ת קנין תורה בהלכה (ה"ד סי' פח) נשאל אם מותר לקחת תרופה שנעשתה מבשר של נחש, או שמא יש בזה חשש איסור, או סכנה מפני ארס הנחש.

לעשיית תרופה זו לוקחים מעט מבשר הנחש, ומערבים זאת בתערובת גדולה של מים וכיוצ"ב, לאחמ"כ מערבים תערובת זו בעוד תערובת עד שלבסוף נשאר מבשר הנחש מעט מזעיר, בשיעור שאף הרופאים תמהים על כוחה של טיפה כה קטנה מבשר הנחש.

בתשובתנו כתב שמצד איסור אין חשש בזה כיון שהוא בטל באלפים, והיות ועכו"ם מכין את התרופה גם אין בזה חשש של ביטול איסור לכתחילה. ולענין הסכנה שיש באכילת בשר זה, כתב שאף לדברי הסוברים שלחשש סכנה לא מועיל ביטול, היות וחמור סכנה יותר מאיסור, מ"מ בסוגיין מבואר שארס הנחש בין שיניו הוא עומד או מעצמו, וממילא באכילת בשר הנחש אין חשש סכנה.

אולם כתב לדחות ראייה זו ממה שאמרו במסכת שבת (קכח:): מטלטלין מים מגולים מפני שהם ראויים לחתול, ופירש רש"י שלחתול לא מזיק ארס הנחש שהרי הוא אוכל אף את הנחש עצמו, ואם נאמר שבבשר הנחש אין ארס מה הראיה מכך שהיא אוכלת את הנחש, אלא ודאי שגם בבשר הנחש יש ארס. [והעיר שאפשר לדחות שכשהחתול הורג את הנחש, הנחש כועס וממילא יש ארס].

למעשה פסק שלחולה שיש בו סכנה פשוט שמותר לתת תרופה זו, ואפילו לחולה שאין בו סכנה והוא חולה בכל גופו יש להקל בדרבנן, ואם יש בו טעם מתוק יש לערב בו דבר מר, או לכרוכו בנייר דק.

פרה שרבצה ובעטה בה פרה

פרה שרבצה בר"ה, והלכה פרה אחרת דרך עליה ובעטה בה, אע"פ שזאת שינתה ורבצה, אין למהלכת לבעוט בה. אבל אם הזיקה דרך הילוכה, פטורה.

שור המזיק ברשות הניזק

כל מועד משלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו וכל תם משלם חצי נזק מגופו, במה דברים אמורים בשנכנסה הבהמה לרשות הניזק והזיקתהו.

שור המזיק ברשות הרבים

הזיקה ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם, לא למזיק ולא לניזק, או בחצר שהיא של שניהם והרי היא מיוחדת להניח בה פירות ולהכניס לה בהמה, כגון הבקעה וכיוצא בה, או שהיא של שניהם להכניס בה בהמה ואין שום אחד מהם רשאי להכניס בה פירות, אם בשן ורגל הזיקה כדרכה, הרי זה פטור, מפני שיש לה רשות להלך בכאן, ודרך הבהמה להלך ולאכול כדרכה ולשבר בדרך הלוכה. ואם נגחה או נגפה או רבצה או בעטה או נשכה, אם תמה היא משלם חצי נזק, ואם מועדת, נזק שלם.

כבתו ונחשו

ארס נחש בין שיניו הוא עומד

הנה אמרו רבותינו ז"ל בברכות (ג.) לא הנחש ממית אלא החטא ממית. והנה ידוע מאמרו ז"ל בבבא בתרא (טו.) הוא שטן הוא היצר הרע הוא המלאך המות. וכאשר תקח מאותיות נחש הח' נשאר שן, וכן מאותיות שטן הט' נשאר גם כן שן, ואותיות ח'ט בין השני פעמים ש'ן. וזהו ארס נחש שהוא אותיות ח'ט, בין שיניו, פירוש בין שני פעמים שן הוא עומד, וזה החטא שהוא הממית.

(דברי אליהו להגר"א)

ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים קל וחומר לשכינה ארבעה עשר יום

דשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם המה מכוונים אל שלש עשרה מדות של רחמים, וכאשר כתבתי כבר בשם הרב הקדוש מורנו הרב דוב בער, משה אמר אל נא רפא נא לה (במדבר יב יג) הנה רצה להשיג הרפואה ממדה ראשונה אל, והשיב השם יתברך ואביה ירוק ירוק כו', היינו שילמוד קל וחומר זה, סגולה לעורר מדת אל.

(אגרא דכלה, בהעלתך)

אמר ליה לכי תשמש לי

שמעתי דבר נאה ומתקבל בשם גיסי המנוח הרה"ג מורנו הרב שלמה זלמן בהרב ר' קלמן אבעל מטלעז, דבהשקפה ראשונה מתמיה, וביאר שהענין הוא, שבדבר שצריך עיון ויגיעה תלוי עיקר הדבר, אם המתלמד מאמין במעלת המלמדו אז אם לא יבין בראשונה יתלה החסרון בעצמו, ויסיף אומץ ליגע את עצמו ואז יבין באחרונה. אבל אם דברי המלמדו קלים בעיניו ולא שוה לו להתאמץ לעמול בהם, אז אם לא יקבל הדברים במשקל הראשון, יניחם או יבטלם בלבו ודיו. ולכן כאשר ידע רמי בר חמא את עומק הענין שרצה ללמדו לא רצה ללמדו עד שיתאמת לו שרב חסדא משתוקק להתלמד ממנו כתלמיד מרב, ולכן לא למדו הדבר עד שישימש אותו כתלמיד לרב.

(הקדמת שערי יושר לר"ש שקאפ)

ושאיה יוכת שער

יראי ה' ביראתם הם בונים בית, כדאמר ר' ינאי שבת (לא:) חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד. שהיראה היא נקראת בית, דהיינו בהיראה שיירא מה' הוא ממשיך אלקותו עליו, ונעשה מרכבה ודירה לאלקותו יתברך כביכול. והתורה היא השער, להכניס דרך השער הזה אלקותו יתברך וקדושתו, להיות היא דירתו. כי בלא תורה ומצוות דירתו יחרב, כי הדירה בלא שער היא חרבה, כדכתיב ושאיה יוכת שער, ויראתו ממילא בטלה. ולזה אנו אומרים קודם כל מצוה ותורה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, דהיינו שאנו לומדים ועושין מצוות כדי ליחד קדושתו ברוך הוא בנו, שנהיה אנו נקראים ושכינתיה בדחילו ורחימו. רצה לומר, מחמת אהבה ויראה שבלבנו אנו נעשים מרכבה וממשיכים אלקותו יתברך עלינו, רק הכל על ידי השער הנזכר למעלה.

(אורח לצדיק, משפטים)

מהדורת הש"ס המבוארת היחידה עם כל המעלות והחסויות ללומד:

- ☞ תבנית הגמרא מתוך תלמוד בבלי' עוז והדר מהדורת פריעדמאן עם כל המעלות והחסויות על הדף, כולל 'הנחות וצינונים' המכיל את כל ההערות החשובות ללומדים.
- ☞ משנת הראשונים - לקט ביאורי הראשונים על דרך הפשט מודפס על הדף.
- ☞ פירוש המהרש"א על הש"ס מהדורת 'עוז והדר' עם ההנחות והערות'.
- ☞ הביאור מבוסס על פי פירוש רש"י והראשונים וכל ספרי המפרשים, ונערך באופן יסודי כדי עורכי ש"ס 'מתיבתא'.
- ☞ הביאור הייחודי על הדף, הינו פרי יגיעה ומטמחות מיוחדת של 'תמצות' מתוך הביאור הערחב מטהדורת 'מתיבתא' הטלל את כל הפירושים שיש על הדף.
- ☞ הביאור ערוך בלשון הקודש ובשפה ברורה, ללא עיבוד ומורת זר חול בקודש ח"ו.
- ☞ המהדורה היחידה שנערכת על טהרת הקודש, בידי צוות ענק של יראי שמים, רמ"ם תלמידי חכמים ומורי הוראה, בהסמכת ובהכונת גדולי ישראל שליט"א.
- ☞ הביאור מולל - בדרך כלל - עמוד אחד בלבד מול כל עמוד גמרא, ייחודיות הביאור בא לידי ביטוי במקומות הטעונים הסבר רב, בו הביאור מתרחב גם מעבר לדף אחד ללא דילוג בשום הסבר נחוץ.
- ☞ עיוני הפשט - מדור מיוחד בסוף המסכת עם הקושיות והתירושים המרכזיים וההערות החשובות בכל סוגיא. כך יוכל כל לומד להשיג את הבנת הנקודות העיקריות של הסוגיא.
- ☞ סיכום כולל של מהלכי הגמרא ומסקנותיה.
- ☞ הקדמה מקיפה לכל מסכת.
- ☞ מושגי המסכת הקדמה למסכת בה מבוארים כל המושגים המובאים במסכת זו.
- ☞ מבוא קצר בתחילת כל סוגיא המסייע להבין את נבכי הסוגיא.
- ☞ הביאור נוסח לאחד עריכתו ע"י צוות תלמידי חכמים מומחים ללשון, כדי להעניק ללומד פשטות ובהירות שתלווה אותו לאורך כל מהלך הסוגיא בקו אחד וברור.
- ☞ עימוד מאיר עינים שאין דומה לו, חד וברור באותיות משיבות נפש.
- ☞ מודפס על נייר קרם משובח וצורת חו"ל (ללא חילול שבת ח"ו).
- ☞ כריכה איכותית טפוארת מסקאי עבה במיוחד, הנשמרת לאורך שנים רבות.

תלמוד בבלי המבואר

שפה ברורה

לראשונה בעולם התורה

כל מסכת מבוארת בכרך אחד בתוספת מדורי עיון והלכה המהדורה היחידה שזכתה לברכתם ולהסמכתם של כל גדולי ישראל שליט"א

כרך גדול
99 ₪

כרך פנינים
79 ₪

חדש!

שפה ברורה מסכת בנא קמא

עד כה הופיעו מסכת סוכה - ביצה, גיטין, קידושין

למבקש ולמילק מהלך ומלך!

להשיג גם בכרכים
וגם בחוברות

מוקד הזמנות:

1800-22-55-66

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

להגדיל תורה ולהאדירה